

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ПРЕДМЕТУ *Українська мова та література*

I. Цілі навчального процесу згідно з модернізованим Курікулумом з української мови та літератури

Одним із стратегічних завдань реформування змісту мовної освіти є вироблення на основі державних стандартів системи та обсягу знань про мову і мовлення, мовних і мовленнєвих умінь та навичок, досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до світу, переорієнтація процесу навчання на розвиток особистості учня, формування його компетенцій.

Мова і література - складові культури українського народу, їх вивчення нерозривно пов'язане з етнокультурознавчими знаннями. Ці фактори і визначають спрямованість Державного стандарту з предмету, а саме:

- формування умінь спілкуватися українською мовою (комунікативна компетенція);
- формування системи елементарних знань з мови (мовна компетенція);
- формування сукупності знань про побут, звичаї, традиції українського народу (етнокультурознавча компетенція).

Кожна з цих компетенцій має свій обсяг знань, умінь і навичок. **Комунікативна компетенція** складатиметься з умінь і навичок різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання і письмо) та умінь і навичок спілкування у типових ситуаціях. **Мовну компетенцію** становлять відомості з мови та частково-мовленнєві уміння і навички, сформовані на базі цих знань (орфоепічні, лексичні, граматичні), та уміння і навички з мови і орфографії. **Етнокультурознавча компетенція** передбачає знання реалій матеріальної і духовної культури українського народу. Кожна з перелічених видів компетенцій формується у нерозривній єдності.

Тому **предметні цілі** сучасного курсу «Української мови та літератури» максимально наближені до життєвих потреб учнів, відображають їхні життєві орієнтири, спрямовують курс на інтенсивний мовленнєво-мислительний, інтелектуальний і духовний розвиток учнів. При цьому розвиток мовленнєвої діяльності учня розглядається як інтегрований показник його особистісного зростання.

Головною метою літературної освіти в сучасній школі є підвищення рівня загальної освіти, зокрема, - через низку конкретних завдань навчального предмета, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій та культурологічній змістових лініях.

Оволодіння учнями комплексом знань про художню літературу, її теорію та історію, а також літературно-творчими вміннями, досвідом і способами діяльності передбачає формування загальної читацької компетентності.

Реалізація компетентнісного підходу на уроках української літератури забезпечує підвищення рівня успішності читацької діяльності учня, а відтак - повноцінне сприймання літературних творів у контексті духовних цінностей національної і світової художньої культури.

II. Характеристика предмета

Українська мова і література – обов'язковий предмет комунікативно-лінгвістичного циклу, який вивчається у загальноосвітніх закладах Республіки Молдова на різних засадах: як мова навчання та як окремий предмет у школі з іншою мовою навчання.

Навчання рідної мови етнічними українцями, як мови національної меншини, є важливою частиною мовної освіти, яка є відображенням мовної політики щодо національних меншин в країні і ґрунтується на чинній Конституції Республіки Молдова та низці законів і підзаконних актів та міжнародних конвенціях, у тому числі і Рамковій конвенції про захист національних меншин. Загальноосвітні заклади Республіки Молдова покликані сприяти збереженню, розвитку мови, культури української національної меншини і водночас забезпечувати такий рівень володіння державною мовою, який гарантує учням інтеграцію в молдавське суспільство.

У 2016-2017 навчальному році зберігатимуться і посилюватимуться тенденції щодо надання освітньому процесові природовідповідного характеру, переходу його від авторитарного керівництва навчальною діяльністю учнів учителем до їх співпраці з метою досягнення визначеної освітньої мети, посилення в цьому процесі ролі ціннісних і цільових установок, розвитку духовності і творчих здібностей учнів, урахування їхніх пізнавальних потреб, здібностей, нахилів, зростання значення інформаційних технологій у навчанні тощо.

У сучасних умовах домінуючим має стати особистісно-орієнтований підхід до навчання, який зумовлює надання належного місця методам і формам навчання, сфокусованим на учневі, - диспутам, груповій роботі, рольовій грі, керованим дослідженням, проектам, самооцінці тощо, забезпечуючи перехід від авторитарної до гуманістичної освітньої парадигми.

III. Навчальний план

Відповідно до навчального плану Міністерства освіти на 2016-2017 рік передбачено на викладання української мови та літератури:

I-IV класи - 3 години (інтегрований курс);

Навчання української мови починається з 1-го півріччя першого класу.

V-IX класи -3 години (2 год. - мова, 1 год. - література);

X-XII ліцейські класи - 4 години для гуманітарного профілю

- (3 год. - література, 1 год. - мова),

- **3 години** для реального профілю

- (2 год. - література, 1 год. - мова).

У класних журналах 5-12 класів записуються дві сторінки «Українська мова» та «Українська література». Підсумкова оцінка виставляється одна із суми всіх оцінок двох сторінок.

IV. Навчально-методичне забезпечення

Навчально-дидактичні матеріали з предмета:

- Стандарти
- Курікулум
- Методичний гід
- Підручник

Основним нормативним документом викладання української мови та літератури є Модернізований Шкільний курікулум з української мови та літератури для 1-4 класів, 5-9 класів та 10-12 класів, перероблений на основі нових стандартів з предметів.

Викладання української мови і літератури в 1-9 класах буде здійснюватись за підручниками, які видані в Республіці Молдова:

I клас - Кожухар К.С., Суфтїна Т.Г., Черевченко О.М. *Веселка* - Chişinău, "Ştiinţa", 2010.

I-II клас - Кожухар К., Нікітченко А., Кожухар В., Рокіцька Л.

Роде мій красний. Історія, культура і традиції українського народу. – Кишинів, Univers Pedagogic, 2007.

II клас - Кожухар К.С., Суфтїна Т.Г. *Калинка* – Chişinău, "Ştiinţa", 2015.

III клас - Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. *Українська мова та*

літературне читання» – Chişinău, “Ştiinţa”, 2016.

IV клас - Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Люшнівська А.О. «*Українська мова та літературне читання»* – Chişinău, “Ştiinţa”, 2013.

V клас - Туницька М.В., Чорновалова А.І., Нікітченко А.І.
Українська мова і література – Chişinău, “Ştiinţa”, 2015.

VI клас - Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Рокіцька Л.В.
Українська мова і література – Chişinău, “Ştiinţa”, 2011.

VII клас - Кожухар К.С., Туницька М.В., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І.
Українська мова і література – Chişinău, “Ştiinţa”, 2012.

VIII клас - Туницька М.В., Кожухар К.С., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І.
Українська мова і література – Chişinău, “Ştiinţa”, 2013.

IX клас - Паламар Л.М., Нікітченко А.І., Чорновалова А.І., Рокіцька Л.В.
Українська мова і література – Chişinău, “Ştiinţa”, 2016.

Підручники з української мови та літератури розроблені під стандарт «мови навчання», тобто містять матеріалу більше, ніж розраховано на 3 навчальні години. Тому вчитель при складанні поурочного планування самостійно визначає об'єм матеріалу для обов'язкового опрацювання з учнями (не менше 75% від загального обсягу).

В I-IX експериментальних класах з українською мовою навчання з предметів, які викладаються українською мовою, використовуються також підручники, які видані в Україні.

Примітка: При наявності у класі дітей із **особливими потребами** вчитель повинен забезпечити інклюзивне навчання, зокрема:

- адаптує курікулуми та плани, навколишнє середовище, методи та форми навчання для дітей з особливими освітніми потребами;
- співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей;
- створює позитивний клімат у навчальному середовищі.

Державне тестування з української мови та літератури.

Державне тестування з української мови та літератури проводиться в 4 класі для всіх учнів, які вивчають українську мову та літературу як обов'язковий предмет

В 9 класі тестування здійснюється в двох експериментальних навчальних закладах, де українська мова виступає як мова навчання.

Учні 12 класу гуманітарного профілю складають обов'язковий іспит з української мови на диплом Бакалавра, а учні 12 класу реального профілю можуть вибрати українську мову та літературу як іспит за вибором. Державне тестування можуть скласти лише ті учні, які вивчали предмет не менше трьох останніх років(класів).

Програми тестування, зразки тестів та результати державного тестування подаються та сайті: aee.edu.md

V. Нові підходи до оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з української мови та літератури.

В 2013 році Інститут Педагогічних наук Молдови ініціював розробку методології з оцінювання знань учнів з української мови та літератури (Референціал з оцінювання).

Референціал з оцінювання був пілотований у січні 2014 року в 3 теоретичних ліцеях та 1 гімназії в різних районах нашої країни. Референціал пропонує модель оцінювання знань за освітніми рівнями. У кожному рівні (початковому, гімназичному та ліцейському) результати навчальної діяльності учнів оцінюються за існуючою десятибальною системою. Особливої уваги потребує розділ – *Написання есе*, у якому докладно описані підходи до оцінювання знань учнів з цього виду завдань. Референціал з оцінювання знань учнів з української мови та літератури пропонується на допомогу вчителів.

Оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з української мови здійснюється на основі функціонального підходу до мовної освіти. Тобто робота над мовною теорією, формуванням знань про мову підпорядковується інтересам розвитку мовлення учнів.

При цьому оцінювання результатів мовленнєвої діяльності відбувається за такими показниками: аудіювання (слухання й розуміння прослуханого), говоріння й письмо (діалогічне і монологічне мовлення), читання вголос і мовчки, мовні знання і вміння, правописні (орфографічні і пунктуаційні) уміння учнів.

Оцінювання результатів навчання української мови та літератури здійснюється на основі функціонального підходу до шкільної мовної освіти, яка має забезпечувати вміння учнів ефективно користуватися мовою як засобом пізнання, комунікації, високу мовну культуру особистості, сприяти формуванню її громадянської позиції та національної самосвідомості.

Оцінювання результатів навчання здійснюється на основі:

- різнобічного мовленнєвого розвитку особистості;
- освітнього змісту навчального предмета, який розподіляється на чотири елементи - знання, вміння й навички, досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу;
- функціонального підходу до шкільного курсу предмета «Українська мова та література», який передбачає вивчення мовної та літературної теорії в аспекті практичних потреб розвитку комунікативної компетенції.

VI. Види контролю

Особливості оцінювання в першому та другому класі

У 2015 році Інститут педагогічних наук Молдови запропонував нову методикку оцінювання за дискрипторами у початковій школі. Вона пропонується у першому та другому класі.

- Педагогічна оцінка має великий вплив на емоційний діловий настрій. Про це не можна забувати вчителю, особливо під час оцінювання (дискомфорт може виявлятися в тому, що дитина робить зайві рухи, завмирає, відводить погляд, переривчасто дихає тощо).

Форми і прийоми оцінювання навчальної діяльності шести-семирічних учнів у ході засвоєння змісту програми:

- Різні форми схвалення, погодження, підбадьорювання, виражені словесно й за допомогою міміки, жести, модуляції голосу: справився; уже краще; чудово; видно, що стараєшся; вже краще; чудово; задоволена твоєю роботою та ін. У такій же формі висловлюють зауваження, заперечення, осуд: спробуй не поспішати і довести до лінії; обведи зразок і напиши так само; як ти думаєш, що в тебе не так, як на зразку? тощо.
- Розгорнуте словесне оцінювання (вчитель аналізує хід роботи, її результат, коментує спосіб виконання, показує, що саме варте уваги, стимулює учнів наслідувати зразок відповіді, показує раціональніші способи роботи, пояснює можливість сказати ясніше, точніше).
- Перспективна й відстрочена оцінка (вчитель роз'яснює, за яких умов учень може в перспективі одержати найвище схвалення).
- Аргументована само- і взаємоперевірка.
- Динамічна виставка дитячих робіт з будь-якого виду діяльності (малюнки, зошити, вироби) організовується у класі, шкільному коридорі для ознайомлення з нею колективу школи й батьків, учасником якої може бути кожен учень. Оцінювання здійснюється самими учнями, а також це можуть бути різноманітні оцінні висловлювання вчителів щодо засвоєння останніми навчального матеріалу в індивідуальних бесідах з батьками чи учнями.
- Відзначення активності учнів на уроці умовними символами, фішками, геометричними фігурами тощо.

- Ігрова оцінка — нагородження переможців, учасників гри різними ігровими атрибутами (книжки-розфарбовки, машинки, квіти, листівки тощо).
- Перевірні роботи проводять на другому або третьому уроці в середині тижня.

Види контролю 1-4 класи

Основні обсяги текстів для аудіювання та часу їх звучання

<i>Клас</i>	<i>Кількість слів</i>	<i>Час звучання (в хв)</i>
1	70-80	1 – 1,2
2	100-120	1,5 – 2
3	140-180	2 – 2,5
4	200-250	2,5 – 3

Переказ

Норми слів:

<i>Клас</i>	<i>Кількість слів</i>	
	<i>Для усного переказу</i>	<i>Для письмового переказу</i>
1	35-45	-
2	45-55	I семестр – 30-35 II семестр – 35-40
3	55-70	I семестр – 40-55 II семестр – 55-60
4	70-90	I семестр – 60-75 II семестр – 75-90

Твір

<i>Клас</i>	<i>Усний твір</i>	<i>Письмовий твір(к-сть слів)</i>
1	-	-
2	4-5 речень	4-5 речень
3	5-6 речень	5-6 речень
4	7-8 речень	7-8 речень

Диктант і списування

<i>Клас</i>	<i>Кількість слів у тексті</i>
1	15-20
2	I семестр – 20-25 II семестр – 25-30
3	I семестр – 30-35 II семестр – 35-40
4	I семестр – 40-45 II семестр – 45-50

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;

- помилка в одному й тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів, вважається однією помилкою; помилки на одне правило, але в різних словах вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі і негрубі помилки (негрубими вважаються такі помилки: повторення тієї самої літери в слові; поодинокі випадки недописування літери в кінці слова (не за правилом); двічі підряд написане те саме слово в реченні). Дві негрубі помилки прирівнюються до однієї грубої;
- 2 помилки на заміну букв українського алфавіту, пропуск, перестановку букв вважаються однією негрубою, 3 помилки – однією грубою (прирівнюються до однієї орфографічної);
- 3 виправлення прирівнюються до однієї негрубої помилки;
- орфографічні та пунктуаційні помилки на невивчені правила виправляються, але не враховуються.

Нормативи оцінювання(диктант)

<i>Оцінка</i>	<i>Критерії оцінювання диктанту</i>
1	Диктант написаний, але нечітко, неохайно, з багатьма відхиленнями в накресленні та сполученні букв, допущено 10 помилок.
2	Диктант написаний, але нечітко, неохайно, з багатьма відхиленнями в накресленні та сполученні букв, допущено 9 помилок.
3	Диктант написаний, але нечітко, неохайно, з багатьма відхиленнями в накресленні та сполученні букв, допущено 8 помилок.
4	Диктант написаний, але нечітко, неохайно, з багатьма відхиленнями в накресленні та сполученні букв, допущено 7 помилок.
5	Текст написаний розбірливо, але неохайно, з відхиленнями в накресленні літер; допущено 6 помилок.
6	Текст написаний розбірливо, але неохайно, з відхиленнями в накресленні літер; допущено 5 помилок.
7	Диктант написаний чітко, але є окремі відхилення від правильного накреслення літер та їх сполучень, допущено 4 помилки.
8	Диктант написаний чітко, але є окремі відхилення від правильного накреслення літер та їх сполучень, допущено 3 помилки.
9	Текст написаний чітко, охайно з дотриманням правильного накреслення літер та їх сполучень, допускається 1 негруба помилка.
10	Текст написаний чітко, охайно з дотриманням правильного накреслення літер та їх сполучень, жодна помилка не допускається.

Нормативи оцінювання орфографічної та пунктуаційної грамотності

<i>Оцінка</i>	<i>Кількість помилок</i>
1	Робота виконана, але допущено понад 18 помилок
2	Робота виконана, але допущено 17-15 помилок
3	Робота виконана, але допущено 14 -12 помилок
4	Робота виконана, але допущено 11-10 помилок
5	Робота виконана, але допущено 9- 8 помилок
6	Робота виконана, але допущено 7 (3 грубі й 4 негрубі) помилки (8: 4 і 4)
7	Робота виконана, але допущено 6 (3 грубі і 3 негрубі) помилок (7: 4 і 3)
8	Робота виконана, але допущено 5 (2 грубі й 3 негруба) помилок (6: 3 і 3)
9	Робота виконана, але допущено 3 (2) негрубі помилки
10	Робота виконана правильно (1 негруба помилка)

**VII. Види перевірки знань, умінь і навичок учнів з української мови, які проводяться
посеместрово в кожному класі:**

Об'єкт перевірки	1 клас		2 клас		3 клас		4 клас	
	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Аудіювання	–	1	1	1	1	1	1	1
Діалог	–	1	1	–	1	–	1	–
Усний переказ	–	1	1	–	1	–	1	–
Усний твір	–	–	–	1	–	1	–	1
Читання	1	1	–	1	–	1	–	1
Письмовий переказ	–	–	–	–	1	1	1	1
Мовна тема	–	–	1	2	3	3	3	3
Диктант	–	–	–	1	2	2	2	2
Списування	1	1	–	1	–	1	–	1
Ведення зошитів	–	–	–	–	2	2	2	2
Загальна кількість показників, на основі яких виводиться підсумковий бал								
	2	5	4	7	11	12	11	12

Читання

Орієнтовна кількість слів у текстах для читання вголос

Клас	Кількість слів
1	15-25
2	25– 30
3	30–45
4	45–55

Показники темпу (швидкості) читання вголос і мовчки*

Види читання	Семестр	Класи			
		1-й	2-й	3-й	4-й
1. Вголос	I	15-20	35-40	55-65	70-80
	II	20-25	40-50	65-70	80-90
2. Мовчки	I	25-30	50-55	70-80	90-100
	II	30-35	55-60	80-85	100-110 і більше

Переказ (усний/письмовий)

Норми слів:

Клас	Кількість слів/сторінок
5	100-120 /90-120/0,75-1,0
6	120-150 /120-150/1,00-1,25
7	150-200 /150-180/1,25-1,5
8	200-250 /180-210/1,5-1,75
9	250-300 /210-240/1,75-2,0

10	300-350 /240-290/2,0-2,25
11	350-400 /290-546/2,25-2,5
12	420-450 /290-546/2,25-2,5

Твір

Клас	Кількість сторінок
5	0,75-1,0
6	1,00-1,25
7	1,25-1,5
8	1,5-1,75
9	1,75-2,0
10	2,0-2,25
11	2,25-2,5
12	2,25-2,5

Диктант

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких вимог:

- Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково.
- Виправляються, але не враховуються такі орфографічні й пунктуаційні помилки:
 - на правила, які не містить курікулум; 2) на ще не вивчені правила;
 - у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота; 4) у передачі так званої авторської пунктуації; 5) повторювані помилки (помилка у тому ж слові, яке повторюється у диктанті кілька разів), вважаються однією помилкою; однотипні помилки (на те саме правило), але в різних словах вважаються різними помилками;
- Розрізняють грубі й негрубі помилки; зокрема,
 - до **негрубих** відносяться такі:
 - у винятках з усіх правил;
 - у написанні великої букви в складних власних найменуваннях;
 - у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками;
 - у випадках, коли замість одного знаку поставлений інший;
 - у випадках, що вимагають розрізнення *не і ні* (у сполученнях *не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...*);
 - у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;
 - у заміні українських букв російськими;
- П'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки.

VIII. Нормативи оцінювання орфографічної та пунктуаційної грамотності

Оцінка	Кількість помилок
1	Робота виконана, але допущено понад 16 помилок
2	Робота виконана, але допущено 15-14 помилок
3	Робота виконана, але допущено 13 -12 помилок
4	Робота виконана, але допущено 11-10 помилок
5	Робота виконана, але допущено 9 помилок
6	Робота виконана, але допущено 8 (4 грубі й 4 негрубі) помилок

У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого - писемного. Умовне позначення у таблиці - (у + п).

Можливі види контрольних робіт:

тест; відповіді на запитання; контрольний літературний диктант; анкета головного героя; комбінована контрольна робота тощо; письмові контрольні твори.

Можливі види контрольних робіт із розвитку мовлення:

складання оповідання (казки) за прислів'ям; добір прислів'їв, крилатих виразів, фразеологічних зворотів, що виражають головну ідею твору; введення власних описів в інтер'єр, портрет, пейзаж у вже існуючому творі; усний переказ оповідання, епізоду твору; твір-характеристика персонажа; написання асоціативного етюд, викликаного певним художнім образом; написання вітального слова на честь літературного героя, автора тощо; твір-опис за картиною; складання тез літературно-критичної статті (параграфу підручника); підготовка проекту (з можливим використанням мультимедійних технологій) - індивідуального чи колективного - з метою представлення життєвого і творчого шляху, естетичних уподобань письменника тощо; складання анкети головного героя, цитатних характеристик, конспекту, рецензії, анотації; написання реферату; ідейно-художній аналіз поетичною чи прозового твору; написання листа авторові улюбленої книжки; інсценізація твору (конкурс на кращу інсценізацію уривка твору) тощо.

Вивчаючи українську мову та літературу в Республіці Молдова, вчителі повинні враховувати культурно-історичне середовище, яке відображає своєрідність соціально-історичного розвитку українців Молдови, природи краю, а тому одним із важливих компонентів літературно-мовної освіти має бути регіональний компонент, а саме: зразки народної творчості українців Молдови і література рідного краю. З цією метою рекомендується здійснювати екскурсії в історичні та краєзнавчі музеї, проводити дослідження, збирати та записувати кращі зразки усної народної творчості – все це дає можливість якомога краще пізнавати та цінувати рідний край, бути справжнім патріотом Республіки Молдова.

*Нікітченко Алла, доктор педагогіки, головний консультант
Міністерства освіти Республіки Молдова*